ORTODOKSİA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul – Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΣΤ'. — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1941. — ΤΕΥΧΟΣ 8.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΕΙΟΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ

Ἡ μετάβασις εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, στενώτατα συνδέεται μὲ τὴν ἀπὸ κοινοῦ, τὴν δημοσίαν προσευχὴν καὶ λατρείαν. Τὴν ἐπ' ἐκκλησίας προσευχὴν τῶν χριστιανῶν συνιστᾷ ὁ θεῖος Χρυσόστομος διότι ἐκεῖ ἡ σύναξις τῶν χριστιανῶν εἶναι μία ζωντανὴ ἔκφανσις τῆς "συμφωνίας" καὶ "ὁμονοίας" τῶν συμπροσευχομένων· ἐκεῖ ἐπίσης ἐμφανίζεται ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης καὶ ἐκεῖ ἐμπράκτως ἐκδηλώνεται ἡ μεσολάβησις τοῦ ἱερέως, "τῶν ἱερέων αἱ εὐχαί," ἡ μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσιτεία αὐτοῦ. [1] Εἰς τοιαύτην ἀπὸ κοινοῦ προσευχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν "μέσος ἕστηκεν" ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου μεταδίδεται ἡ θεία χάρις. [2] Πλὴν τούτων ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρησιμοποιουμένη μελῳδία, "τὸ θεῖον ᾆσμα" τὸ "μέλος τῆς συμφωνίας"—ἔψαλλον δὲ ἀπὸ

1) Τρίτη ὁμιλία κατὰ Ἀνομοίων, 6. Migne 48 στ. 728.
9) Ὁμιλία Αη εἰς τὸ εἶδον τὸν Κύριον καὶ Θη ὁμιλία εἰς τὴν Αην πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολήν.

κοινοῦ οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ([3])—προκαλεῖ τὴν ἀνάτασιν τῆς ψυχῆς, τῆς δίδει νοερὰ πτερὰ διὰ νὰ πετάξῃ εἰς αἰθέρια ὕψη μακρὰν ἀπὸ τὴν γῆν· πρὸς τούτοις ἡ ψαλμῳδία κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς τοῦ σώματος, νὰ φιλοσοφῇ, νὰ ἀσχολῆται δ.λ.δ. περὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ πνευματικὰ πράγματα καὶ νὰ μὴ δίδῃ σημασίαν εἰς τὰ πρόσκαιρα πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. ([4])

Ἡ φοίτησις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν προσγινομένην πνευματικὴν ὠφέλειαν. Ὅλοι οἱ ἄλλοι τόποι παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν "οἶκον τοῦ Θεοῦ" δύνανται νὰ θεωρηθῶσι "σκηνώματα ἁμαρτωλῶν". Εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους καὶ ἂν ἀκόμη γίνωνται προσευχαὶ κατ᾽ ἀνάγκην δὲν ἀποκλείονται καὶ αἱ φιλονεικίαι, αἱ ὕβρεις, αἱ κακολογίαι, ἐνῷ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὰ ἀποκλείονται. Ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἄτοπα. Εἶναι "ὑπόθεσις ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας". Ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς Ἐκκλησίας ὑφίσταται ὄχι μόνον καθ᾽ ὅν χρόνον γίνεται δημοσία προσευχὴ καὶ τελεῖται ἡ θεία λατρεία, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε καιρόν: Πάτησον τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ καὶ ἀμέσως ἔρριψας ἀπὸ ἐπάνω σου ὅλας τὰς βιωτικὰς φροντίδας· προχώρησον πρὸς τὰ μέσα καὶ εὐθὺς αἰσθάνεσαι πῶς μία πνευματικὴ αὔρα πειᾷ γύρω ἀπὸ τὴν ψυχήν σου. Καὶ ὅταν ἕνα τοιοῦτον κέρδος ἔχῃς χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ σύναξις τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ποῖον θὰ εἶναι τὸ κέρδος ὅταν τελεῖται ἡ θεία λατρεία, διδάσκουν οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι, "ὅταν Χριστὸς ἐν μέσῳ εἰκῃ". ([5]) Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μέρος ὅπου θεραπεύονται αἱ ἠθικαὶ πληγαὶ τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι θεραπευτήριον τῶν ψυχῶν καὶ ἑπομένως πνευματικόν· ὡς τοιοῦτον δὲ δὲν θεραπεύει τραύματα σαρκός, ἀλλὰ ἁμαρτήματα διανοίας. Τὸ φάρμακον μὲ τὸ ὁποῖον θεραπεύονται τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ τραύματα αὐτά, εἶναι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, τὸ ἱερὸν κήρυγμα. ([6])

3) Τούτου ὑπαινιγμὸν κάμνει ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 14 ψαλμοῦ. «Μετὰ συμφωνίας ἁπάσης δὲ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν... Οὕτω καὶ τὸ παλαιὸν ἐπαιδεύοντο μετὰ συμφωνίας ψάλλειν καὶ ᾄδειν τῷ Θεῷ (Migne 55 στ. 493, 494). Βλέπε καὶ Migne 56 στ. 99. «εἰσί τινες... οἵτινες καταφρονοῦντες μὲν τοῦ Θεοῦ. φωνὰς ἀτάκτους ἀφιᾶσι...»

4) «Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνίστησι ψυχὴν καὶ πτεροῖ καὶ τῆς γῆς ἀπαλλάττει καὶ τῶν τοῦ σώματος ἀπολύει δεσμῶν καὶ φιλοσοφεῖν ποιεῖ καὶ πάντων καταγελᾶν τῶν βιωτικῶν, ὡς μέλος συμφωνίας καὶ ρυθμῷ συγκείμενον θεῖον ᾆσμα». Γ ὁμιλία εἰς τὸν 41 ψαλμὸν Migne 55 στ. 156.

5) Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Βλέπε καὶ Ἡρακλείας Φιλαρέτου, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» σ. 33, 32.

6) «Ἰατρεῖον θαυμαστὸν τῆς Ἐκκλησίας τὸ διδασκαλεῖόν ἐστι· ἰατρεῖον, οὐχὶ σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν. Πνευματικὸν γάρ ἐστι, καὶ οὐχὶ τραύματα σαρκός, ἀλλ' ἁμαρτήμαςα διανοίας διορθοῦται· τῶν δὲ ἁμαρτημάτων τούτων καὶ τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον ὁ λόγος ἐστί.» «Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν.» Migne 51 στ. 353, 354.

Ἀπὸ τὰς τελευταίας λέξεις καταφαίνεται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φανερώνουν καὶ ὅλα τὰ συγγράμματα καὶ ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθόλου δρᾶσις τοῦ θείου Χρυσοστόμου, ἡ σημασία δ.λ.δ. τὴν ὁποίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐπ᾿ ἐκκλησίας διδασκαλίαν, εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ δι᾿ ὁμιλιῶν ἀνάπτυξιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὅρος ἀπαραίτητος πρὸς καρποφορίαν τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φοιτήσεως τοῦ Χριστιανοῦ (=τοῦ ἐκκλησιασμοῦ) εἶναι ὁ τρόπος καὶ ὁ σκοπὸς μὲ τὸν ὁποῖον μεταβαίνει ὁ χριστιανὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀφήσῃ τελείως τὰ τοῦ οἴκου, τὰ βιωτικὰ πράγματα. Ἦλθε διὰ νὰ προσευχηθῇ, νὰ δοξάσῃ τὸν θεὸν καὶ νὰ ὠφεληθῇ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς. Αὐτὸ δὲν συμβιβάζεται καθόλου μὲ τὰς συζητήσεις ποὺ κάμνουν οἱ χριστιανοὶ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συζητήσεις περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἀγορᾶς, περὶ στρατιωτικῶν, περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξελίξεως διαφόρων δικῶν, ἢ μὲ τὰς φλυαρίας τῶν γυναικῶν περιστρεφομένας περὶ πράγματα μηδαμινὰ (Ὁμιλία Αη εἰς τὸ εἶδον τὸν Κύριον καὶ ὁμιλία θη Α΄. Τιμοθ.) Πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται "διάνοια θερμὴ καὶ ψυχὴ σωφρονοῦσα" (Δη ὁμιλία εἰς τὴν Ἄνναν). Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καταπολεμεῖ ὡς ἀστηρίκτους τὰς δικαιολογίας τῶν μὴ ἐκκλησιαζομένων. Προβάλλουν ὡς πρόφασιν πολλοὶ τὴν πτωχείαν, τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξεύρουν τὴν ἀπαραίτητον τροφήν, τὰς κατεπειγούσας ἀσχολίας. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπολογία, δικαιολογία χειροτέρα ἀπὸ τὸ σφάλμα τοῦ μὴ ἐκκλησιασμοῦ· "μελετῶσι ἀπολογίαν κατηγορίας ἁπάσης χαλεπωτέραν." (7) Ἄλλοι προφασίζονται κατὰ τὸ θέρος τὴν ἀποπνικτικὴν ζέστην. "Σφοδρὸν τὸ πνῖγος νῦν, τὸ καῦμα ἀφόρητον, οὐκ ἰσχύομεν στενοχωρεῖσθαι καὶ θλίβεσθαι ἐν τῷ πλήθει, ἱδρῶτι πάντοθεν περιρρεόμενοι καὶ ἀχθόμενοι τῇ θέρμῃ καὶ τῇ στενοχωρίᾳ". (8) Τὴν ἰδίαν γλῶσσαν μεταχειρίζονται καὶ σήμερον πολλοὶ χριστιανοὶ μὴ συνηθίσαντες διὰ διαφόρους λόγους νὰ ἐκκλησιάζωνται καὶ προτιμῶντες τὸν ὕπνον ἢ τὴν διασκέδασιν κατὰ τὰς ὥρας τῆς δημοσίας θείας λατρείας.

Πολλὰς φορὰς ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν θεῖον Χρυσόστομον νὰ παραπονεθῇ διὰ τὸ ἑξῆς γεγονὸς συχνότερον εἰς τὴν ἐποχήν μας· κατὰ τὰς ἑορτάς, ὡς π.δ.χ. κατὰ τὸ Πάσχα καὶ κατὰ τὴν Πεντηκοστήν, ὡς κύματα ἀλλεπάλληλα οἱ Χριστιανοὶ ἤρχοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνῷ κατὰ τὰς κοινὰς συνάξεις οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἦσαν ὀλίγοι καὶ ὡς τὰ πολλὰ πτωχοί. (9)

7) Βος Λόγος εἰς τὴν Ἄνναν, Migne 54 στ. 662.

8) «Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας...» Migne 51 στ. 145 κ. ἑ.

9) «Πᾶσα ἡ πόλις ἦν ἐνταῦθα τῇ προτέρᾳ Κυριακῇ, μεστοὶ οἱ περίβολοι, καὶ κύματα ἀπιόντα καὶ ἐπανιόντα ἐμιμεῖτο τὸ πλῆθος... εἴτις τὴν σύναξιν ταύτην τὴν ὀλιγάριθμον καὶ τὸ πλέον ἐκ πενήτων συνεστηκυῖαν, κ' ἐκείνην τὴν σύναξιν τὴν πολυάνθρωπον κλπ.» «Ὁμιλία πρὸς τοὺς ἐγκαταλείψαντας τὴν σύναξιν...» 51 στ. 57. Πρβλ. καὶ 52 στ. 145 κ. ἑ.

Παρὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου μανθάνομεν ὅτι ἡ ἀκολουθία διήρκει δύο περίπου ὥρας καὶ ὅτι συνήθως ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος ἐγίνοντο συνάξεις τῶν πιστῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν καὶ τὴν θείαν διδασκαλίαν. Πρὸς τούτοις μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν εὐαγγελικῶν ἢ πραξαποστολικῶν ἀναγνωσμάτων—διαίρεσις εἰς περικοπὰς—εἶναι ἀρχαιότερος ἀπὸ τὴν ἐποχήν του. Προκειμένου π.δ.χ. περὶ τῶν περικοπῶν τῶν πράξεων ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ Πεντηκοστῇ τὸ βιβλίον τῶν πράξεων ἐνομοθέτησαν ἀναγινώσκεσθαι. (Ὁμιλίαι Γ΄ καὶ Δ΄ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων, Migne 51 στ. 90, 100 κ. ἑ.)

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὡς εἴδομεν, συνιστᾷ τὴν ἐν τῷ ἱ. ναῷ δημοσίαν προσευχὴν καὶ ἀναγκάζεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ νὰ ὑπεραμυνθῇ ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι καὶ εἰς τὸ σπίτι εἶναι δυνατὸν κανεὶς νὰ προσευχηθῇ καὶ νὰ διδαχθῇ. (10) Ὁ μέγας Πατριάρχης δὲν ἀποκλείει τὴν κατ' ἰδίαν προσευχήν, ἀλλὰ θεωρεῖ τὴν δημοσίαν τοιαύτην, δι' οὓς λόγους ἀνέφερα, περισσότερον λυσιτελῆ. Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς προσευχῆς τῆς Ἄννης διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ προσεύχεται καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὅταν ἐμποδίζεται νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ ἐφόσον εἶναι ἀδύνατος ἡ διαρκῶς ἀπὸ κοινοῦ προσευχή. Οὔτε ὁ τόπος οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε οἱονδήποτε ἐξωτερικὸν ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσευχὴν τοῦ χριστιανοῦ διαφέροντος ὡς πρὸς τοῦτο πολὺ ἀπὸ τὸν τυπολάτρην Ἰουδαῖον. Καὶ ἡ γυνὴ μὲ τὴν ρόκαν (ἠλακάτην) στὸ χέρι ἠμπορεῖ νὰ προσευχηθῇ ἀτενίζουσα νοερὸν βλέμμα πρὸς τὸν θεόν, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ αὐτὸν μὲ θερμὴν καρδίαν. Ὁμοίως καὶ διάφοροι τεχνῖται καὶ βιοπαλαισταὶ ἠμποροῦν νὰ προσεύχωνται νοερῶς. (11)

Ὁ Θεὸς μᾶς εἰσακούει προσευχομένους ὄχι ὅταν λέγωμεν πολλὰ λόγια, ἀλλὰ ὅταν εἴμεθα πλημμυρισμένοι ἀπὸ καλὰς ψυχικὰς διαθέσεις καὶ ζῶμεν βίον χριστιανικὸν σύμφωνον πρὸς μίαν ἀνωτέραν ἐσωτερικὴν κατάστασιν. "Οὐ γὰρ δὴ ρημάτων πλῆθος πείθειν τὸν θεὸν εἴωθεν, ἀλλὰ ***καθαρὰ ψυχὴ καὶ ἔργων*** ἀγαθῶν ἐπίδειξις" (12)

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς ἡ ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφέλεια τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι μεγάλη, ὄχι μόνον διότι ἐκεῖ μετεωρίζεται

10) «Ἀλλὰ τίς ἡ ψυχρὰ τῶν πολλῶν ἀπολογία; εὔξασθαί φησι, καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δύναμαι, ὁμιλίας δὲ ἀκοῦσαι καὶ διδασκαλίας δυνατὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας. Ἀπατᾷς σεαυτόν. ἄνθρωπε· εὔξασθαι μὲν γάρ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δυνατόν, ***οὕτω δὲ εὔξασθαι ὡς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἀδύνατον*** » Migne 48, στ. 725, 726.

11) «Οὐδὲν κωλύει τόπος, οὐδὲν ἐμποδίζει καιρός, ἀλλὰ κἂν γόνυ μὴ κλίνῃς κἂν μὴ στῆθος τύψῃς καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνῃς, διάνοιαν δὲ μόνον ἐπιδείξῃς θερμήν, τὸ πᾶν ἀπήρτισας τῆς εὐχῆς.» «Δ΄. ὁμιλία εἰς τὴν Ἄνναν».

12) Ἑρμηνεία εἰς τὸν δ΄ ψαλμόν, Migne 55 στ. 40.

πρὸς τὸ θεῖον διὰ τῆς προσευχῆς ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὴν μεταρσίωσιν αὐτὴν ἐνισχύεται περισσότερον βλέπων ὅτι καὶ ἄλλοι ἀδελφοί του ὁμόπιστοι προσεύχονται. Συμπροσευχόμενος αἰσθάνεται βαθύτερον τὸν ἠθικὸν μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανῶν δεσμὸν καὶ τονώνει τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην. Ἡ παρουσία τοῦ ἱερέως καὶ ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων προσδίδει ἔτι μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσευχήν. Οἱ καρποὶ τῆς δημοσίας προσευχῆς συμπληρώνονται διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν ὁποίαν οὐδέποτε παρέλειπεν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος οὔτε ὡς διάκονος, οὔτε ὡς πρεσβύτερος, οὔτε ὡς ἐπίσκοπος. Ἡ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἐκδήλωσις περιπτώσεών τινων ὁμοίων πρὸς τὰς σημερινὰς ἀποδεικνύει μὲν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς ὂν ἠθικόν, ὡς ψυχικὴ δύναμις ἠμπορεῖ εἰς τὰς γενικάς του γραμμὰς μέχρι τινὸς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος δι' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τοὺς τόπους, δὲν πρέπει ὅμως νὰ μᾶς κάμῃ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου δὲν διέφερον ἀπὸ ἡμᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ζωήν. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἱ. πατὴρ ἐξ ἀφορμῆς ἄλλης ἐπαινεῖ τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του ὡς προηγμένους ἐν τῷ βίῳ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς. Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ παρατηρήσεις καὶ σκέψεις ἠμποροῦν νὰ δώσουν ἀφορμὴν εἰς νέαν μελέτην.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ

Ἡ Παντάνασσα ἐκοιμήθη! Ἄς μὴ διακόψῃ κανεὶς τὴν ἱερὰν σιγήν: εἶναι ἐκδήλωσις ὑπερτάτης τιμῆς. Ὅσοι Πιστοί, ἅς συναθροισθῶμεν περὶ τὸ ἱερὸν καὶ μυροβόλον σκῆνος της, ἀποκομίζοντες ἐκ τοῦ πανσεβασμίου τούτου προσκυνήματος οὐρανίας εὐλογίας, εὐλογίας πρὸς ἐνίσχυσιν ὑμῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἄς τὴν πλησιάσωμεν ὅλοι ἀνεξαιρέτως. Καὶ περισσότερον ἐξ ὅλων προσσεγγίσατε σεῖς, ὦ ἁγναὶ κόραι—ὅσαι ἐμείνατε—, καὶ σεῖς αἱ σκληρῶς δοκιμασθεῖσαι μητέρες. Ἐλᾶτε. Σταθῆτε νοερῶς περὶ τὸ ἱερὸν φέρετρόν της καὶ ἀναπαραστήσατε εἰς τὴν μνήμην σας τὴν πλουσίαν εἰς διδάγματα ζωήν της.

Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τὸ ὄνειρον κάθε Ἑβραίας κόρης ὑπῆρξε πῶς ν' ἀξιωθῇ νὰ γίνῃ Μήτηρ τοῦ προσδοκωμένου Μεσίου. Μήτηρ Θεανθρώπου! Μήπως ἦτο ὄνειρον, κάποια ἀπροσπέλαστος ἰδέα ἢ καὶ ὁραματισμός, εὐφαντάστου νεαρᾶς ψυχῆς; Διότι: ποία θὰ εἶχεν ἀγγελικὴν καθαρότητα, πίστιν φλογεράν, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, ἀκεραίαν ἁγνότητα, πεφωτισμένην θεοσέβειαν, ὑποδειγματικὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, τελείαν ἁγιωσύνην, τὸ δὲ σπουδαιότερον, μετὰ τὸ ἀπόσταγμα τῶν ἀρετῶν τούτων: **ταπεινοφροσύνην**;

Ποία παρθένος, λοιπόν, θὰ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀρετάς, ὥστε νὰ θέσῃ ὑποψηφιότητα εἰς μίαν παρομοίαν ἀνήκουστον μυστηριώδη μητρότητα; Καὶ ὅμως εὑρέθη! Ποῦ; εἰς τὰς λουτροπόλεις καὶ μεταξὺ τῆς «ἀριστοκρατίας»; Ἆ, ὄχι! Κάπου εἰς μίαν πολίχνην ἐντὸς μιᾶς πτωχικῆς καλύβης, παραχωμένη καὶ αὐτὴ ἐν ἀφανείᾳ, ὅπως οἱ εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς ἀδάμαντες.

Εἰς τὰ στενὰ ὅρια οἰκίσκου τινὸς τῆς Ναζαρὲτ ἦτο κεκλεισμένη ἡ «Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν»! Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Θεοῦ ἐστράφη πρὸς τὴν Ἁγνὴν ταύτην. Ὁ οὐρανὸς ἔσκυψεν ἐπ' αὐτῆς διὰ νὰ τῆς εἴπῃ δι' ἑνὸς σκηπτροφόρου, ἐκπροσώπου τῶν ἄνω Δυνάμεων:

—Χαῖρε κεχαριτωμένη, Μαριάμ, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ! Ἡ εὐδοκία τοῦ Γιαχβὲ εἶναι νὰ γίνῃς σὺ ἡ Μήτηρ τοῦ Μεσίου—Λυτρωτοῦ.

—Μὰ φοβοῦμαι καὶ τρέμω...Δὲν εἶμαι ἀξία!

— Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Ἀναμένω ἀπάντησιν!

—Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου. Εἶμαι εἰς τὰς διαθέσεις τῶν βουλῶν τοῦ Ὑψίστου.

Η ΔΕΔΟΞΑΣΜΕΝΗ ΚΑΙ ΤΕΘΛΙΜΜΕΝΗ ΜΗΤΗΡ

Μήτηρ Θεοῦ! Ἀθάνατος καὶ ἄφθιτος δόξα. Μεγαλεῖον ὑπέρλαμπρον καὶ ἄπειρον. Κλέος ἄνευ ὁρίων. Τιμὴ ὑπερβάλλουσα καὶ αὐτὰς τὰς τάξεις τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ. Αἱ ἄνω ταξιαρχίαι κύπτουν εὐλαβῶς καὶ μετὰ δέους ἱεροῦ πρὸ τῆς τοιαύτης ἀκαταλήπτου, καὶ ἀνερμηνεύτου ὑποθέσεως τῆς Θεονύμφου. Διὰ τοῦ Κρίνου τῆς Ναζαρέτ, ὁ ἄχρονος Θεὸς γεννᾶται ἐν χρόνῳ· ὁ Ἀπροσπέλαστος καθίσταται προσιτός· ὁ Αἰώνιος Κύριος λαμβάνει μορφὴν καὶ σχῆμα και γίνεται τέλειος ἄνθρωπος, ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτο εἶναι μόνον δόξα;

Ἡ τοιαύτη θεία μητρότης ἐσυνοδεύετο καὶ μετ᾽ ἀναλόγων ὑποχρεώσεων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδοκίμασεν τὴν μητρικὴν ὀδύνην ὑπὲρ πᾶσαν μητέρα. Ἡ πρὸς τὴν Παρθένον πρόρρησις τοῦ παλαιοῦ Συμεών: «καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία, ὅπως ἄν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί» (Λουκ. β΄ 35), ἐξεπληρώθη κατὰ γράμμα.

Ἐγνώρισεν, ὡς Μήτηρ, ἡμέρας θλίψεως καὶ ἀγωνιῶν χωρὶς νὰ καμφθῇ καὶ καταπέσῃ τὸ θάρρος της. Ἐνεκαρτέρησεν. Ἔδειξεν θαυμασίαν ἐπιμονὴν καὶ ἀντοχήν. Σιωπηλῶς ἐπωμίσθη καὶ αὐτὴ τὸν σταυρόν της, ἅπαξ ἦτο προσφορὰ τοῦ Ἠγαπημένου της. Ἐπὶ τοῦ αἱματηροῦ λόφου—εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐξιλασμοῦ μας—ἐκεῖ συνυπέφερε μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ Λυτρωτοῦ Υἱοῦ αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο: ὅσαι Χριστιαναὶ μητέρες πιέζονται καὶ ὑποφέρει ἡ μητρική των καρδία, ἔχουν χρέος νὰ πλησιάζουν κατὰ τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς των, —εἶναι συμφέρον των—εἰς τὸ Εἰκονοστάσιον τῆς οἰκίας των εἰς τὸ παρεκκλῆσι αὐτὸ ὅπου ἐτάχθησαν ἱέρειαι, καὶ μετ᾽ ἐμπιστοσύνης ἄς ἀναφερθοῦν πρὸς τὴν Μητέρα τῶν μητέρων. Ἀντιλαμβάνεται τοὺς μητρικούς των καϋμούς. Ἀρκεῖ μετὰ ζώσης πίστεως νὰ ἐπικαλεσθοῦν: «τὴν ἐν Πρεσβείας ἀκοίμητον Θεοτόκον, καὶ ἐν προστασίαις ἀμετάθετον ἐλπίδα...».

Η ΑΡΜΟΖΟΥΣΑ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤ. ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ἡ Παναγία θὰ μένῃ τὸ αἰώνιον ὑπόδειγμα τῆς Παρθενικῆς σεμνότητος καὶ ὁ ἀλάνθαστος ὑπογραμμὸς τῆς τελείας μητρότητος. Ἡ στενωτέρα γνωριμία τῶν νεανίδων καὶ τῶν μητέρων μὲ τὴν ζωὴν τῆς Παναγίας Θεοτόκου, ἡ ἐναρμόνισις καὶ ρύθμισις τῶν πόθων καὶ ἐπιθυμιῶν, τῶν νοσταλγιῶν καὶ προσδοκιῶν, τῶν φόβων καὶ ὀνείρων, ἡ καθ᾽ ὅλα προσαρμογὴ τῆς γυναικείας καρδίας μὲ τὴν ψυχὴν ἐκείνης, θὰ καθί-

στα τὴν γυναῖκα εὐλογίαν Θεοῦ καὶ μόνον σύντροφον καὶ συνοδοιπόρον κατὰ τὸν ἀνηφορικὸν δόλιχον πρὸς κατάκτησιν τοῦ οὐρανοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ κωλυσιεργοῦσαν ἀντιδραστικὴν δύναμιν.

Ἐὰν ἡ γυνὴ θὰ ἦτο κατὰ Χριστὸν κατηρτισμένη, τότε θὰ ἐκώφευε εἰς τὰς φωνασκίας τῶν «Μεδουσῶν» φεμινιστριῶν, ὁπότε καὶ θὰ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἀποστολήν της καὶ ὄχι νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς ἄνισον δι᾽ αὐτὴν ἀγῶνα καὶ μάλιστα ἐξευτελίζουσα, τὴν γυναικείαν αἰδημοσύνην καὶ ἀξιοπρέπειαν.

Ἡ Χριστιανὴ γυνὴ δὲν φοβεῖται ἀπὸ διάψευσιν ὀνείρων καὶ σχεδίων, καθ᾽ ὅτι τὸ βασικόν της ὄνειρον καὶ σχέδιον εἶναι νὰ γίνῃ καὶ νὰ μένῃ Πιστὴ εἰς τὸν Κύριον. Ἡ ὀδύνη καὶ ὁ καταθλιπτικὸς πόνος ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν μητρικῶν της καθηκόντων, οἱ ἀγῶνες τῶν παρθένων νὰ μείνουν ἁγναὶ δὲν θὰ τὰς κουράζῃ. Αἱ δυσκολίαι τῆς ἀποστολῆς των θὰ τὰς ἐνισχύῃ καὶ θὰ ἐχρησίμευον δι᾽ αὐτὰς ὡς ὑπόβαθρα πρὸς ἄνοδον εἰς τὸ χριστιανικὸν Πάνθεον, διὰ νὰ λάβουν τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν εἰς τὴν χρισε. γυναῖκα παρὰ τὸ πλευρὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Θεοτόκου.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἕτοιμος διὰ θυσίας ὅταν πιστεύῃ εἰς ἰδανικὰ καὶ τροφοδοτεῖ αὐτὰ μὲ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἀριστεύῃ μὲ τὴν ἐξ Αὐτοῦ πηγάζουσαν χάριν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ δειχθῇ ὁ δρόμος τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τὰ ἐφόδια πρὸς ἄνοδον.

***

Ἐλᾶτε τώρα, Παρθένοι, καταθέσατε ἐπὶ τοῦ θείου σκήνους τῆς ἀειπαρθένου τοὺς στεφάνους τῶν κρίνων τῆς ἁγνῆς σας ζωῆς καὶ στέψατε τὴν θεόνυμφον· τοὺς ἐπλέξατε μὲ ἁγνὰς χεῖρας καὶ μὲ μὴ μολυνθείσας ψυχάς. Σεῖς μὲ σταθερὰ βήματα ἠκολουθήσατε τὰ ἴχνη τῆς ἁγνῆς Παρθένου.

Καὶ σεῖς, ὅσαι ἀπωλέσατε τὴν ἁγνότητά σας, ἐλᾶτε καὶ. . . . . σεῖς! Κλαύσατε παρὰ τὸ φέρετρόν τῆς Παναγίας. Ἀποπλύνατε μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας τὸν ρύπον τῆς ψυχῆς σας. Καὶ σταματήσατε πλέον τὴν πρὸς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἀπωλείας κάθοδον.

Καὶ αἱ μητέρες ἄς παραδειγματισθοῦν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς «Μεγάλης Γυναικός» τῆς «κεχαριτωμένης καὶ εὐλογημένης ἐν γυναιξίν». Ἄς τὴν ἀκολουθήσουν εἰς τὴν ἐν Βηθλεὲμ μητρικὴν δόξαν, εἰς τὰς ἐν Ναζαρὲτ στερήσεις καὶ δυσκολίας, εἰς τὰς συκοφαντίας τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Υἱοῦ της, εἰς τὸν βαθὺν πόνον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἐσταυρωμένου Τέκνου της, εἰς τὴν ἀγαλλίασιν τῆς Ἀναστάσεως, εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐν τῇ θείᾳ αὐτῆς μεγαλειότητι. Πάντες δὲ ἀνεξαρτήτως φύλου ἄς γίνωμεν μέτοχοι τῶν ἀρετῶν τῆς Θεομήτορος διὰ νὰ ἔχωμεν δικαιώματα δόξης ἐν τῇ ἀτελευτήτῳ ζωῇ.

Σύγχ. **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΤΩΝΗΣ**

ΕΠΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Αἱ περισσότεραι τῶν ποιητικῶν συνθέσεων Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τὸν ὁποῖον δικαίως οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἀπεκάλεσαν ποιητὴν τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι μελέται θρησκευτικαὶ ἔμμετροι. Παρὰ δὲ τὴν διαφορὰν τοῦ πνεύματος τῆς σημερινῆς καὶ τῆς τότε ἐποχῆς, ἔχουν πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς λυρικὰ ὀνειροπολήματα ποιητικῆς φαντασίας, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ παρά τισι καὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Καὶ δὲν διαφεύγει μὲν ἡ ποίησις τοῦ Γρηγορίου τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐπιρροὴν — κατὰ τὴν γνώμην τῆς ὀρθοφρονούσης κριτικῆς — ἀλλ' ἔχει δύο προσόντα πολύτιμα, ***τὴν φυσικὴν χάριν καὶ τὴν ἀληθινὴν μελαγχολίαν***. Μεταβαίνει ὁ ποιητὴς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία ἐν τῇ ἑνότητι αὐτῆς. Κινεῖται καὶ δημιουργεῖ ρεῦμα πάθους καὶ συλλογισμοῦ, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπορρέοντα ἐκ τῆς καρδίας καὶ τῆς διανοίας τοῦ ἰδίου ποιητοῦ.

Ἔγραψε τὰ ἔπη ὁ Γρηγόριος ἐφησυχάζων περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου, λαβὼν ἤδη πεῖραν τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων τοῦ κόσμου. Ὁ ἐρημίτης ποιητὴς τῆς Ἀριανζοῦ δὲν εἶχε λόγους νὰ εἶναι ἐνθουσιασμένος ἐκ τῶν ὅσων εἶδε μακρὰν καὶ πέριξ αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσφατον καὶ ἀπώτερον παρελθὸν τῆς ζωῆς του. Ἡ μελαγχολία αὐτοῦ πολλάκις ἀναμιγνύεται μὲ τὴν εὐλαβῆ χαρὰν καὶ τὴν ἀφελῆ πίστιν. Φαίνεται ὡς νὰ πενθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ ψάλλοντος εἰς διδακτικὸν ἔπος τὸ ζήτημα τοῦ ἑαυτοῦ της!

— Ἄκουσε τὴν μεγάλην μας παράδοσιν περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ψυχῆς ... Ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπέρτατος Λόγος ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἐδημιούργησε τὸ μὴ ὑπάρχον σύμπαν. Εἶπε καὶ ὅ,τι ἠθέλησεν ἐγένετο. Ὅταν δὲ πάντα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν κόσμον ἐσχηματίσθησαν, ὁ οὐρανός, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα, ἐζήτησε τῆς σοφίας του μάρτυρα νοήμονα, ἔπλασε βασιλέα τῆς γῆς ὅμοιον ἑαυτῷ, εἰπὼν «Ἁγνὰ καὶ ἀθάνατα πνεύματα κατοικοῦσιν ὑπηρετοῦντα με ἐντὸς τοῦ ἀπείρου οὐρανοῦ, ταχεῖς ἄγγελοι, ὑμνηταὶ τῆς δόξης μου. Ἀλλὰ ἡ Γῆ διατί νὰ κατοικεῖται μόνον ὑπὸ ὄντων στερουμένων λογικῆς; Ἀρέσκει μοι νὰ δημιουργήσω φυλὴν ἀνάμικτον ἐκ τῶν δύο τούτων φύσεων, μέσον τι μεταξὺ θνητῆς καὶ ἀθανάτου οὐσίας, ***τὸν ἄνθρωπον,*** ὂν λογικόν, ἀπολαῦον τῶν ἐπιγείων ἔργων μου, γινῶσκον νὰ μελετᾷ τὸν οὐρανόν, βασιλέα τῆς κτίσεως, δεύτερον εἶδος ἀγγέλου ὑμνοῦντος ἐκ τῶν

κάτω τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν σοφίαν μου.» Εἶπε καὶ λαβὼν τεμάχιον νεοπλάστου γῆς ἐσχημάτισε διὰ τῶν ζωοποιῶν χειρῶν του τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κοσμῶν δὲ αὐτὸ διὰ τῆς ἰδίας του ζωῆς, τῷ ἔδωκε τὴν πνοήν, τμῆμα ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς θείας οὐσίας. Ἐγενόμην τοιουτοτρόπως ἐξ ὕλης καὶ πνεύματος, εἰκὼν ἀθάνατος τοῦ Θεοῦ. Ἡ φύσις τῆς ψυχῆς μας θίγει πράγματι τὰ δύο ἄκρα. Διὰ τοῦ γηίνου μέρους συνδέομαι μὲ τὴν ἐπίγειον ζωήν, διὰ τῆς θείας ἐκπορεύσεως τρέφω ἐντός μου τὴν ἀγάπην ἄλλης ζωῆς!

Ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς, τοῦ θείου καὶ ἀθανάτου μέρους ἡμῶν, εἶναι ἡ σκληροτέρα ὅλων τῶν ἀπωλειῶν. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν θύραθεν ποίησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πλείστας θελκτικὰς εἰκόνας, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν πληκτικὴν μονοτονίαν, εἰς ἔπη τῶν ὁποίων ἡ ὑπόθεσις ἀδεξίως χειριζομένη ἤθελε καταστήσει αὐτὰ ἀπελπιστικῶς πληκτικὰ καὶ μονότονα. Ἔλαβεν ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν καὶ τὴν ἐν γένει ζωὴν ὡραίας εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις καὶ δευτέρους ὅρους συγκρίσεων διὰ νὰ συνθέσῃ τὰς ἑξῆς θαυμασίας στροφὰς ὕμνου **περὶ τῆς ψυχῆς** ἡ ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολεσθῇ, νὰ διαφθαρῇ ὑπὸ τῆς κακίας καὶ νὰ μὴ εὑρίσκῃ καταφύγιον σωτηρίας ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

— Νεᾶνις ἐντὸς τῆς πατρικῆς οἰκίας θρηνεῖ τὸν θάνατον ὀλοφυρομένη πρὸ τοῦ ἀψύχου σώματος τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς. Σύζυγος νεαρὰ κεκοσμημένη ἀκόμη μὲ τὴν νυμφικήν της στολήν, μὲ αἰδῶ καὶ στενοχωρίαν, ἀρχίζει θρῆνον ἐπικήδειον ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀπωλείᾳ τοῦ συζύγου, ἀκολουθοῦν δὲ ἐναλλὰξ στεναγμοὶ τῶν δούλων καὶ τῶν φίλων πρὸς ἀνακούφισιν αὐτῆς ἐκ τοῦ θρηνώδους ὕμνου. Ἐνίοτε μήτηρ θλιβερὰ κλαίει νεανίαν υἱὸν μὴ ὑπάρχοντα πλέον ἐν τῇ ζωῇ καὶ γνωρίζει θλίψεις μεγαλυτέρας τῶν θλίψεων τοῦ τοκετοῦ. Ἀνὴρ φιλόπολις κλαίει τὴν ὑπὸ ἀμειλίκτου πολέμου ἐρήμωσιν τῆς πατρίδος του. Ἄλλος ἄνθρωπος πάλιν κλαίει τὴν πυρποληθεῖσαν ὑπὸ κεραυνοῦ οἰκίαν του. Ἀλλὰ ποία λύπη, ὦ ψυχή, δύναται νὰ ἀντιμετρηθῇ πρὸς σὲ καὶ νὰ φανῇ ἀνταξία τῆς ἀπωλείας σου; Κλαῖε, ὦ ἁμαρτωλέ. Τὰ δάκρυα εἶναι ἡ μόνη σου ἀνακούφισις.

— Μίαν ἡμέραν θὰ ἀποθάνω! θὰ ἀφήσω τὰ συμπόσια καὶ τοὺς χαρίεντας συνεταιρισμοὺς τῆς νεότητος, θὰ ἀφήσω τὴν δόξαν τῆς ρητορείας, τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν βαθμῶν, τὰς ἡδονάς, τὰ πλούτη, θὰ ἀποχαιρετήσω τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τῶν ἄστρων, τὰ ὁποῖα περὶ βάλλουν ὡσὰν μεγαλοπρεπέστατον στέμμα τὴν γῆν, θὰ ἀφήσω τὰ πάντα εἰς τοὺς διαδόχους μου καὶ θὰ κεῖμαι ἐπὶ νεκρικῆς κλίνης πτῶμα παγερὸν μὲ τὴν κεφαλὴν περιβεβλημένην διὰ ταινιῶν. Κλαυθμοὶ θὰ ἀκουσθῶσι πρὸς παρηγορίαν ἐκ τῆς λύπης, θὰ συμπαραφέρω ἐπικηδείους τινὰς ἐπαίνους

προσωρινῆς φύσεως καὶ θὰ γίνω ἀφορμὴ προσκαίρου τινὸς θλίψεως. Μετὰ ταῦτα θὰ τεθῇ ὁ ἐπιτάφιος λίθος καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ αἰώνιον ἔργον τῆς φθορᾶς καὶ καταστροφῆς. Ἀλλὰ δὲν ἀνησυχεῖ ἐκ τούτων ἡ ψυχή μου. Φοβοῦμαι καὶ τρέμω μόνον τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ!

— Ποῦ νὰ φύγω ὁ δυστυχής; ποῦ νὰ ἀποφύγω τὰς συνεπείας τῆς κακίας μου; Νὰ κρυβῶ εἰς τὰς ἀβύσσους τῆς γῆς ἢ μέσα εἰς τὰ νέφη; Διατί νὰ μὴ ὑπάρχῃ τόπος νὰ καταφύγω, τόπος ἄδυτος καὶ ἀσφαλὴς ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆς κακίας, ὅπως ὑπάρχει ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν θηρίων καὶ τῶν νόσων; Ὁ ναύτης ἀποβιβαζόμενος εἰς τὴν ξηρὰν σώζεται ἐκ τῆς τρικυμίας. Ὁ ὁπλίτης ἀπωθεῖ τὴν λόγχην διὰ τῆς ἀσπίδος. Ἡ στέγη τῆς οἰκίας ὑπερασπίζει κατὰ τοῦ ψύχους. Ἀλλὰ ἡ κακία πάντοτε μᾶς περιβάλλει καὶ συνυπάρχει μεθ' ἡμῶν ὡς φίλος ἀχώριστος..

— Ὁ προφήτης Ἠλίας ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐποχούμενος πυρίνου ἅρματος, ὁ Μωϋσῆς ἐπέζησε τῶν διαταγῶν φονικοῦ τυράννου, ὁ Δανιὴλ ἐσώθη ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ οἱ παῖδες ἀπὸ τῶν φλογῶν τῆς καμίνου. Ἀλλὰ ἡμεῖς πῶς νὰ διαφύγωμεν τὴν κακίαν; Σῶσόν με εἰς τὰς ἀγκάλας σου ὦ Χριστέ μου βασιλεῦ! (Migne ΛΖ′ σ. 1394)

Εἰς ἕτερον ποίημα ὁ ποιητὴς τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποτείνεται πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἀποτείνεται πρός τε τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν μετὰ μελαγχολίας τὴν ὁποίαν ποικίλλει ἀνεξάντλητος ποικιλία ἐκφράσεων:

— Ἔχεις ὦ ψυχή μου καθῆκον τι, μέγα τι καθῆκον ἐὰν θέλῃς νὰ ἐπιτελέσῃς. Νὰ ἐξετάσῃς τίς εἶ, ποῦ ὑπάγεις, πόθεν ἐξῆλθες καὶ ποῦ θέλεις σταθῇ. Ἐξέτασον ἂν εἶνε ζωὴ ἡ παροῦσα ζωὴ καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ τι καλλίτερον αὐτῆς!

— Ἔχεις ὦ ψυχή μου νὰ ἐπιτελέσῃς ἔργον τι. Νὰ καθαρίσῃς τὴν ζωήν σου καὶ νοερῶς νὰ ἴδῃς τὸν θεόν, τὰ μυστήρια Αὐτοῦ, τί ὑπῆρχε πρὸ τοῦ σύμπαντος, τί εἶναι τὸ σύμπαν ὡς πρὸς σέ, πόθεν τοῦτο παρήχθη καὶ τί μέλλει γενέσθαι.

— Ἔχεις ὦ ψυχή μου νὰ ἐπιτελέσῃς ἔργον τι. Νὰ καθαρίσῃς τὴν ζωήν σου, νὰ ἐξετάσῃς πῶς ὁ Θεὸς κυβερνᾷ καὶ κινεῖ τὸν κόσμον, διατί τὰ μὲν τῶν πραγμάτων μένουσιν ἀμετάβλητα, τὰ δὲ εἰσι μεταβλητὰ ***καὶ ἡμεῖς προπάντων εὐμετάβλητοι...***

— Ἔχεις ὦ ψυχή μου νὰ ἐπιτελέσῃς ἔργον τι. Νὰ ὑψώσῃς τὰ ὄμματα πρὸς τὸν θεὸν μόνον. Νὰ μάθῃς διατί σήμερον ἀποτελεῖ τὴν ἀδοξίαν μου ὅ,τι ἄλλοτε ἀπετέλει τὴν δόξαν μου, τίς ὁ μετὰ τοῦ σώματος σύνδεσμος καὶ ποῖον τῆς ζωῆς αὐτῆς τὸ τέρμα. Δίδαξόν με τὰ πράγματα αὐτὰ καὶ ἐνίσχυσον τὴν πλανωμένην φαντασίαν μου.

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ ἀπόκειται μεγαλοπρεπὴς εἰκὼν τῆς Μεταμορφώσεως. Εἶναι τὸ ὕστατον ἔργον τοῦ προώρως ἐκλιπόντος μεγάλου μύστου τῆς Τέχνης Ραφαὴλ Σάντσι, ἔχει δὲ τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι εἰκονίζει δύο σκηνὰς πάντη διαφόρους, μόνον δὲ χρονικῶς συναπτομένας, ἤτοι, ἄνωθι μὲν τὸν Σωτῆρα Χριστὸν θαυμαστῶς μετσμορφούμενον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Ἑρμών, ἤ, κατὰ τὴν κρατήσασαν παράδοσιν, τοῦ Θαβώρ, κατωτέρω δὲ τὴν προσαγωγὴν ὑπὸ τῶν γονέων παιδὸς δαιμονιζομένου (Ματθ. 17, 1-21. Μάρκ. 9, 2-29).

Τὸ ὅλον ἔργον, ἐμφαῖνον πλήρη κατανόησιν τοῦ εἰκονιζομένου θαυμασίου γεγονότος, κρίνεται ὡς ἀριστούργημα. Ἑκάστη γραμμή, ἑκάστη σκιά του ἕνα ἔχει σκοπόν, νὰ ἀναδείξῃ τὰ παριστώμενα πρόσωπα

— Ἔχεις ὦ ψυχή μου νὰ ἐπιτελέσῃς ἔργον τι... νὰ μὴ ἡττηθῇς ὑπὸ τῆς λύπης!

Ἀλλ' ὁ ποιητὴς τῶν ἐπῶν τούτων, διὰ τῶν ὁποίων προσεπάθει νὰ ἐνισχύσῃ ἑαυτόν, ὅπως ὁ ἐν ψηλαφητῷ σκότει ὁδεύων ζητεῖ τρόπον τινὰ ἐνίσχυσιν διὰ τοῦ κρότου τῶν βημάτων καὶ τῶν ρυθμικῶν κτύπων τῆς ράβδου του, δὲν ἐπετύγχανε πάντοτε τοῦ ποθουμένου. Ἐνίοτε φαίνεται ὡς νὰ κύπτῃ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς θλίψεως. Ἐγγίζει τὴν ἀπόγνωσιν ἀλλὰ καὶ συγκρατεῖται, διότι ὑπῆρξε ψυχὴ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ μὴ πίπτουσα εἰς τὴν ἄβυσσον. Εἴς τινα διάλογον, τὸν ὁποῖον συνέθεσεν εἰς στιγμὰς ἰδιαιτέρως θλιβερᾶς καὶ μελαγχόλου διαθέσεως, μονονουχὶ φαίνεται ἀποθαρρυνόμενος καὶ ἀπογινώσκων, παριστάνει ἑαυτὸν πλανώμενον, ἀσθενῆ, ἀπάτριδα, ἄνευ ἀσφαλοῦς τάφου, δυστυχῆ καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἀδιαφοροῦντα περὶ πάντων. Μόνον ὁ Θεὸς ἀπομένει δι' αὐτόν, κυριαρχοῦν δὲ δύο συναισθήματα, ὁ τρόμος διὰ τὴν αὐστηρότητα τῆς κρίσεως καὶ ἡ ἐλπὶς εἰς τὴν εὐσπλαγχνικότητα τῆς θείας καρδίας.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἤρχισεν ὡς ἔξοχος καὶ λαμπρὸς ρήτωρ καὶ ἐτελείωσεν ὡς μελαγχολικὸς ποιητής. Φυσικὴ ἐξέλιξις τοῦ γνωρίσαντος καλῶς τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ δοκιμάσαντος τὰς ματαιότητας, τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀτελείας του.

Ο ΕΛΑΙΑΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

καὶ πράγματα μᾶλλον ἔντονα, μετάρσια, ὑπερούσια, ὥστε νὰ παρασύρῃ τὴν ψυχὴν τοῦ εὐσεβοῦς παρατηρητοῦ εἰς τὴν πλήρη, βαθεῖαν καὶ καθαρὰν ἐκείνην κατάνυξιν, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν μυστικὴν θεολογίαν ὡς ἔκστασις ἢ συναρπαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος. Ἰδίᾳ τὸ ἀνώτερον τμῆμά του κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν εἰδικῶν, εἶναι «πλῆρες ὑπερουσίου καὶ φωταυγοῦς δραματικότητος», καὶ καθόλου ἀντάξιον τοῦ διασήμου ἐκείνου ζωγράφου, περὶ τοῦ ὁποίου χαρακτηριστικῶς ἐλέχθη, ὅτι ἂν ἄλλοι καλλιτέχναι ἀποτελοῦν τὰ ἄνθη τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ Ραφαὴλ εἶναι ὁ ὥριμος καρπός της.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐδῶ οὔτε περὶ τῆς τεχνικῆς ἀξίας τοῦ ραφαηλείου τούτου πίνακος, οὔτε περὶ τῆς κριτικῆς ἑρμηνείας του. Ὅ,τι κυρίως ἐνδιαφέρει τὸ παρὸν σκιαγράφημα εἶναι ἡ εἰς τὴν ὅλην εἰκόνα ὑποκρυπτομένη ἰδέα, ἡ ἔξαρσις δηλονότι τῶν πνευματικῶν ἀναβάσεων ὑπὲρ τὰς χαμαιζήλους προσγειώσεις. Διότι εἰς τοῦτο ἀναμφιβόλως ἀποσκοπεῖ ἡ συμπαράθεσις δύο σκηνῶν διαφόρων, τῆς θεϊκῆς δόξης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καταπτώσεως, ἡ τόσον τεχνικῶς γινομένη συνάρθρωσις καὶ συναρμογὴ ἀνομοιοτήτων καὶ ἀντιθέσεων.

***

Εἰς τὰ ὑψηλά, καθαρά, διαυγὴς καὶ αἰθερία ὑψοῦται ἡ κορυφὴ τοῦ Θαβώρ, φεγγοβολοῦσα φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης, τὸ φῶς τῆς Μεταμορφώσεως ἐπ' αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς, ἀποκαλύπτων ὅλην τὴν θεϊκήν του λαμπρότητα, ἐνώπιον τοῦ Πέτρου, τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου, τῶν ἐγγυτέρων καὶ μᾶλλον μεμυημένων μαθητῶν, καὶ περὶ αὐτὸν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας, «συλλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ» εἰς ἕνα μυστηριώδη διάλογον. Τὰ πρόσωπά των περιλάμπει ἡ γαλήνη τοῦ ἀνωτέρου κόσμου, ἡ αἴγλη τῆς θείας δόξης. Τὰ πάντα, ἐκεῖ, φαίνονται καθαρά, χιονοφεγγῆ, ὑψηλά, ὑπερκόσμια.

Κάτω, ὁ κόσμος τῆς ἁμαρτίας μὲ τὰς «ραθυμοτόκους μερίμνας» καὶ τὸν ἀσίγητον πόνον του. Δυστυχὴς πατὴρ προσάγει εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους τὸν δαιμονόπληκτον υἱόν του. Πῶς συνταράσσεται ὁ ὄχλος ἐκεῖνος, ὁ εὐκόλως μεταπίπτων ἀπὸ τῆς ἐπευφημίας εἰς τὴν ἀποκήρυξιν! Πῶς δὲ σαρκάζουν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀποστόλων οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Φαρισαίων! Ἡ ἔξαλλος ὄψις τοῦ ἀρρώστου, πιστὴ εἰκὼν τῆς τεταραγμένμς ψυχῆς του, τὸ ἄπελπι βλέμμα τοῦ πατρός, ἡ ἀθυμία τῶν μαθητῶν, ὅτι δια τὴν ἀπιστίαν των ἐδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ ἐπιφέρουν τὴν ἴασιν καὶ ἡ πολυπραγμοσύνη τοῦ πλήθους, δίδουν τὸ βάθος τῆς πενθίμου ἐκείνης εἰκόνος τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος.

Εἰς τὴν χιονοφεγγόφωτον κορυφήν, ἡ ἀνάτασις τῆς προσευχῆς, ἡ ἄρρητος εὐφροσύνη τῶν καθορώντων τὸ θεῖον κάλλος. Εἰς τὰς ζοφώδεις

βάσεις, ἡ προσγείωσις, ἡ ὀδύνη τῆς καταπτώσεως. Ἐδῶ, ἡ ἀχλὺς τῆς πλάνης, ἡ ἀσυμμετρία καὶ ἡ ἀνωμαλία τοῦ συναισθήματος, τὸ πάθος. Ἐκεῖ, ἡ ἁρμονία, τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ἡ ἀνεπισκίαστος μακαριότης. Ἐδῶ, ἡ τύρβη καὶ ὁ θόρυβος τῶν προσγείων ἐνασχολήσεων, ἐκεῖ ἡ ἠρεμία καὶ ἡ γαλήνη τῆς ἀνωτέρας ζωῆς. Εἰς τὰ χαμηλά, τὸ ἡμίφως καὶ ὁ φόβος τῶν ἀμφιβόλων σκιῶν του. Εἰς τὰ ὑψηλά, ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ζωῆς. Εἰς τὰς ὑπωρείας ἡ ἀγωνία τοῦ αἰνίγματος. Εἰς τὴν κορυφήν, ἡ ἀναπαύουσα λύσις.

Τὸ Ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως εἶναι τὸ ἀκτινοβόλον σύμβολον τῶν πνευματικῶν ἀναβάσεων. Οἱ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ διαλεγόμενοι εἶνε οἱ «ἀπελεύθεροι Κυρίου», οἱ διὰ τῆς προσευχῆς «ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεεοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύματος· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (2 Κορ. 3,18) Εἶναι δὲ πράγματι ἡ ὡραιοτέρα καὶ ἡ εὐγενεστέρα ἔκφανσις τῆς ἐλευθερίας, ἡ προσευχή· τὸ νὰ διασπᾷ τις τὰ δεσμὰ μιᾶς στενῆς πραγματικότητος καὶ νὰ αἴρηται ὑπὲρ τοὺς νόμους τῆς μοιραίας ἀνάγκης, διὰ νὰ κοινωνήσῃ πρὸς τὴν Πηγὴν τῶν ἀνωτέρων δυνατοτήτων καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὅσα φαίνονται «παρὰ ἀνθρώπους ἀδύνατα». Εἶναι καὶ τοῦτο μέρος τῆς καθολικῆς ἁρμονίας τοῦ Σύμπαντος, καὶ δὴ τὸ ὡραιότερον, διότι ταύτην δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἡ ὕλη καὶ οἱ ἀδυσώπητοι νόμοι της, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν οὐρανοῖς προσωπικὸς Θεὸς καὶ ὁ ἐπὶ γῆς ἐλεύθερος ἄνθρωπος.

Οἱ ἄλλοι, εἰς τὰ χαμηλὰ ἀνησύχως κινούμενοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῆς πείνης, τῆς δίψης καὶ τῆς ὀρέξεως, μὲ τὰ ἀτελῆ συμφέροντα καὶ τὰς ἰδιωτελεῖς ἐπιδιώξεις μὲ τοὺς πολυμόχθους ἀγῶνας καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ καθ᾽ ἡμέραν βίου. Συγκύπτοντες ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς "μερίμνης τοῦ βίου" ἢ ὑπὸ τὰς ροπὰς τῆς διαστρόφου καρδίας των, ἀπέβαλον τὴν αἴσθησιν τῶν ἀνωτέρων ἀπολαύσεων. Δὲν ἐγνώρισαν τὰς χρυσολαμπεῖς φωταυγείας τοῦ ὕψους, τὰς φερεσβίους πνοὰς τῆς κορυφῆς. Δὲν ἐδοκίμασαν "τὴν ἀνεκλάλητον καὶ δεδοξασμένην χαρὰν" τῆς ἀναβάσεως. Δι᾽ αὐτοὺς ὁ οὐρανὸς ἐπικρέμαται βαρύς, ἀδιαπέραστος, κλειστός. Στενάζουν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς θλίψεως, στενάζουν καὶ εἰς τὴν ἀνίαν τῆς εὐτυχίας των.

Μακάριοι οἱ ἀναβαίνοντες τὸ Θαβὼρ τῆς ὑψιδρόμου προσευχῆς. Ἔχουσι τὸν Θεὸν συμμέτοχον τῆς λύπης, καθαγιαστὴν τῆς χαρᾶς των. Ἤδη ἀπὸ τοῦδε κατέστησαν τὴν αἰωνιότητα προσωπικὸν βίωμά των. Εἶναι δὲ εὐεξήγητον ὅτι εὔχονται μετὰ τοῦ Πέτρου διαρκῆ τὴν σκήνωσιν εἰς τὰ αἰθέρια ἐκεῖνα ὕψη, ὅπου ἀνταλλάσουν τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα πρὸς τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ. Καμμία ἀτυχία δὲν εἶναι τόσον δυνατὴ ὥστε νὰ ταράξῃ τὴν γαλήνην των. Καμμία ἀπογοήτευσις δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ὥστε νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἐλπίδα των. Καὶ ὁσάκις κατέρχονται εἰς τὴν γῆν φέρουσι προφανῆ τὰ γνωρίσματα τῆς μεταμορφούσης προσευχῆς, τῆς ἀναστροφῆς των μὲ τὸν θεόν. Ἡ πίστις των εἶναι ἰσχυροτέρα εἰς ὑπομονὴν τῶν θλίψεων, ἡ ἐλπίς των σταθερωτέρα εἰς τὴν ἐνατάνισιν μιᾶς ὡραιοτέρας αὔριον, ἡ ἀγάπη των προθυμοτέρα εἰς θυσίας.

† Ο ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ
ΣΧΟΛΑΡΧΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ σελ. 178)

Τὸν τρόπον τοῦ ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ γενομένου συνοικισμοῦ τῆς πόλεως ὑπαινίσσεται καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὴν Ἅλωσιν πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος. Εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ποιμαντορικὴν ἐπιστολήν του (Ἅπαντα, τόμ. Δ΄. σ. 224) ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς φροντίδος τὴν ὁποίαν, ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 1453, ἀνέλαβε διὰ τοὺς «ἐνταῦθα (=ἐν Κ/πόλει) ***συνειλεγμένους χριστιανοὺς»*** προσθέτει μάλιστα καὶ ἀξιοσημείωτον φράσιν «καὶ τοῖς συνειλεγμένοις ***ὡς ὑοκ ὤφελον*** χριστιανοῖς».

Συμφώνως πρὸς τὰ προσημειωθέντα, ἀφ᾿ ἑνὸς λοιπὸν ἡ ἀναχώρησις ἱκανῶν λογίων καὶ ἄλλων προκρίτων οἱ ὁποῖοι προαισθανθέντες τὴν μοιραίαν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἐγκατέλιπον τὴν πρωτεύουσαν καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ᾿ ἑτέρου ἡ αἰχμαλωσία, ἡ φυγὴ καὶ πρὸ αὐτῶν ἡ κατὰ τὰς αἱματηρὰς συμπλοκὰς ἀπώλεια ἀρκετῶν ἠρείωσαν τὴν πόλιν ἀπὸ ἀπόψεως κατοίκων. Ἡ ἀραίωσις αὐτὴ προὐκάλεσε τὸ προαναφερθὲν μέτρον τοῦ συνοικισμοῦ.

Ἕνας ἄλλος λόγος ἀραιώσεως τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῇ ἄλλοτε βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἦτο καὶ ἡ ἑκουσία μὲν ἐξωτερικῶς, σκόπιμος δὲ καὶ κατ᾿ οὐσίαν ψευδὴς προσχώρησις πολλῶν χριστιανῶν εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐδημιούργησεν ἤδη πρὸ τῆς Ἁλώσεως τοὺς λεγομένους κρυπτοχριστιανούς. Τοιοῦτοι ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ ὡς τοιοῦτοι ἢ ἐγνώσθησαν πολὺ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς προμνημονευθείσης ποιμαντορικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γενναδίου ἢ σκοπίμως παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων. Πολὺ πιθανωτέρα εἶναι ἡ πρώτη ἐκδοχή, καθότι κατὰ τὰς πρώτας ἑβδομάδας καὶ τοὺς πρώτους μῆνας μετὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην τραγῳδίαν ἦτο πολὺ δύσκολος εἰ μὴ ἀδύνατος ἡ διαπίστωσις τοῦ παραδόξου ἐκείνου φαινομένου. Ἤδη κατὰ τὸ 1338 γράμμα πατριαρχικὸν καθιστᾷ γνωστὴν τὴν ὕπαρξιν κρυπτοχριστιανῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νικαίας. «Ὅσοι καθ᾿ ἑαυτοὺς καὶ ἐν τῷ ***λεληθότι διαζῆν θελήσωσι,*** τὰ τῶν χριστιανῶν ἐνστερνιζόμενοι καὶ ποιοῦντες, καὶ αὐτοὶ σωτηρίας ἐπιτεύξονται μόνον

κατὰ τὸ δυνατὸν τηρεῖν σπουδάζοντες τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς». Εἰς ἓν πατριαρχικὸν γράμμα ἀπολυθὲν κατὰ τὸ 1340 προκειμένου περὶ τοῦ ἰδίου εἴδους τῶν χριστιανῶν τονίζεται καὶ τοῦτο ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κύριοι καὶ τῆς γνώμης των καὶ τῶν ψυχῶν των καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν προαίρεσίν των ἐξαρτᾶται τὸ νὰ διατηρήσουν ἢ μὴ τὸ καλόν.[1])

Ὡς ἦτο ἑπόμενον πλὴν ἄλλων λόγων καὶ ἡ ἀπὸ ἀπόψεως χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀποψίλωσις τῆς πόλεως προὐκάλεσε τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν πολλῶν ἐνοριακῶν καὶ μοναστηριακῶν ναῶν. Αὐτὸς ὁ πατριάρχης Γεννάδιος, συνεπείᾳ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐρημώσεως, ἠναγκάσθη, ὡς προεσημείωσα, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν δεύτερον μετὰ τὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ γυναικείᾳ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου. Περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ναῶν τῆς πόλεως ἀναφέρει καὶ ὁ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος εἰς τὸν θρῆνον του. «Τί πρῶτον ὀδύρωμαι... τὴν παντελῆ τῶν παρ' ἡμῖν ***σεβασμίων*** ἀπώλειαν, ἢ τῶν ἔτι μενόντων τὴν ἀτιμίαν ;[2]) Εἰς τὴν ποιμαντορικήν του ἐπιστολὴν ἀναφέρει ὁ **αὐτὸς πατριάρχης** ὅτι πρὶν ἔτι ἐκλεγῇ καὶ χειροτονηθῇ πατριάρχης ἠναγκάσθη νὰ ἐπισκευάσῃ ναοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κατεστραμμένους ἢ ὡς λέγει ὁ ἴδιος «ἀντεστραμμένους». Νομίζω ὅτι εἰς τὸ χωρίον «εἶτα οἰκοδομεῖν ἀναγκάζομαι καὶ ναοὺς ἐγείρειν ἀνατετραμμένους» δὲν πρόκειται καὶ περὶ ἀνεγέρσεως νέων ναῶν, ὡς ὑπέθεσαν οἱ ἐκδόται τῶν Ἁπάντων τοῦ Γενναδίου,[3]) ἀλλὰ μόνον περὶ ἐπισκευῆς καὶ διαρρυθμίσεως παλαιῶν ὧν ἔβριθεν ἡ πόλις. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὴν βραχεῖαν χρονικὴν ἐκείνην περίοδον τῶν ὀλίγων μηνῶν δὲν ἐφηρμόσθησαν κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ἔστω καὶ γενικὴν αἱ δυατυπώσεις καὶ αἱ δυσχέρειαι ἐκεῖναι περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ τὸ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης μελέτης ἀναφερόμενον ἐπίσημον τουρκικὸν γράμμα. Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τὰ πράγματα συνέβαινον τότε ἁπλῶς, ὁμαλῶς καὶ συντόμως. Βραδύτερον ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπώλεια καὶ ἄλλων ναῶν. Ἐπὶ τοῦ Σελὴμ τοῦ Γιαβοὺζ (ἐβασίλευσεν ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1512 ἕως 21 Σεπτεμβρίου 1520) πλεῖσται ἐκκλησίαι μετετράπησαν εἰς μουσουλμανικὰ τεμένη. Τὸ αὐτὸ τουρκικὸν ἔγγραφον σαφῶς ἀναφέρει περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιθεωρή-

---

1) Müller et Miklosich, Acta Patriarchatus... τόμος Α΄. σ. 184 καὶ 197. Μ. Γεδεὼν, Μεσαιωνικὰ Γράμματα, τόμ. Α. τεῦχος Α΄ σ. 91-92. Βλέπε καὶ τόμ. 41 (1929) τοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ «The journal of Hellenic Studies» σ. 199.—202. καὶ «Byzantion» τόμ. 8 (1933) σ. 247 - 275. Περὶ τῶν κρυπτοχριστιανῶν ἔγραψε καὶ ὁ μακαρίτης Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (λέξις, κρυπτοχριστιανοί).

2) Γενναδίου Σχολαρίου, τὰ "Απαντα» τόμ. Α. σ. 285

3) Βλέπε παράρτημα Η΄ τόμ. σ. 29.

σεως τῶν ἐκκλησιῶν (γιοκλαμᾶ) γενομένης «κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀειμνήστου Σουλτὰν Σελήμ.» Κατόπιν τῆς ἐπισήμου ταύτης μαρτυρίας ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἐξακολουθεῖ νά ἀναφέρῃ (σ. 45 καὶ 49) ὅτι ἡ ἀπειληθεῖσα μετατροπὴ ὅλων τῶν ναῶν εἰς μουσουλμανικὰ τεμένη ἐγένετο ἐπὶ Σουλτὰν Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκ. Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α ἐκλεγέντος οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1522. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἐπίσημον τουρκικὸν ἔγγραφον ἀποδίδει τὴν ἀπειλὴν ἐκείνην εἰς τὸν Σελὴμ Γιαβοὺζ ἀποθανόντα 21 7/βρίου 1520 κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1520 (1513-1520) ἐπατριάρχευεν Θεόκλητος ὁ Α΄ οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι τὰ γεγονότα ἐκεῖνα συνέβησαν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Θεκλήτου καὶ ὁ ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων τουρκικῶν πηγῶν συγγράψας τὸ ἔργον του "Türkiyede Şehirciliğin tarihî inkişafı„ κ. Osman Ergin εἰς τὰς σελίδας 101, 102, ἀναφέρων τὸ ἴδιον γεγονὸς ἀποδίδει αὐτὸ εἰς τὸν ἔγγονον τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ Σελὴμ Γιαβούζ.

Ὁ κ. Ergin ἀναφέρει καὶ τὸν Σεϊχουσλάμην τὸν ἐκδόντα τὸν σχετικὸν φετβᾶν πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς βουλῆς τοῦ εἰρημένου Σουλτάνου. Τὸ ὄνομα τοῦ Σεΐχουσλάμη δὲν εἶναι Τζεμαλλῆ, ὡς συνήθως νομίζεται, ἀλλὰ Zenbilli Ali. Ὡς ἑξῆς ἀναφέρει τὸν φετβᾶν τοῦ Σεϊχουσλάμη ὁ ῥηθεὶς πολυγραφώτατος τοῦρκος συγγραφεύς. «Ἀφ᾽ οὗ ἐδέχθησαν (οἱ χριστιανοὶ) νὰ ἦναι ῥαγιάδες, κατ᾽ ἀπαίτησιν τῆς θρησκείας μας εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ φυλάττωμεν τὴν ζωήν, τὴν τιμὴν καὶ περιουσίαν των καθὼς τὴν ἰδικήν μας ζωήν, τιμὴν καὶ περιουσίαν. Ὁ ἐξαναγκασμὸς αὐτῶν ἀντιτίθεται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας μας.[4])»

Οὕτως ἢ ἄλλως ἡ ἐπὶ Σελὴμ ἐξέτασις (γιοκλαμᾶς) συνετέλεσεν εἰς τὴν κατεδάφισιν πολλῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ ἄλλαι κατέρρευσαν ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῶν δυσχερειῶν ἢ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐπισκευῆς, ἕτεραι δὲ πάλιν συνεπείᾳ τῶν πολλῶν ἐν Κ/πόλει πυρκαϊῶν ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἐλάχισται βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι ὑπελείφθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς λατρείας τῶν ὁμογενῶν. Αὐτὸς ὁ τρίτος πατριαρχικὸς ναός, ἡ Μονὴ τῆς Παμμακαρίστου, μετετράπη εἰς τέμενος (Φετιχιὲ) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1586. [5])

(Ἀκολουθεῖ)

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

4) "Madem ki anlar râiyeti kabul etmişlerdir, dinimizin iktizasınca anların can, ırz ve mallarını kendi can, ırz ve mallarımız gibi muhafazaya borçluyuz. Anlara cebir etmek esas dine dokunur." Περὶ τοῦ θέματος τούτου βλέπε ἐμὴν Φωτ Βιβλιοθήκην τόμ. Α. σ. 41, 42.

5) Μετὰ τὴν Παμμακάριστον κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1586 ὡς πατριαρ-

χεῖον ἐχρησιμοποιήθη ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Βλὰχ Σεραγίου. Ὁ ναὸς οὗτος φέρεται ἐπ' ὀνόματι Παναγίας τῆς Παραμυθίας ἢ τῆς Θεραπείας, κατὰ δὲ τὸν κ. Μ. Γεδεὼν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν λεγόμενον ναὸν τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀναπόδεικτος. Δὲν εἶναι ἄχρις ὥρας θετικῶς ἐξηκριβωμένον μέχρι ποίου ἀκριβῶς ἔτους ἔμεινε τὸ πατριαρχεῖον εἰς τὸ Βλὰχ Σεράγιον. Βέβαιον ὅμως τυγχάνει ὅτι κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Τρύφωνος Καραμπεϊνικὼφ καὶ τοῦ Ἰωνᾶ Ταριτζίου τοῦ μοναχοῦ ὅτι κατὰ τὸ 1593 πατριαρχεῖον ἦτο καὶ ἡ περὶ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως Μονὴ τοῦ Προδρόμου (Βλέπε ἐμὴν μελέτην «Σημειώσις περί τινων ἐν Κ/πόλει ναῶν κλπ. ἰδίως σ. 8 καὶ 9). Ἡ εἰς τὸ Diarium τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου ἀναφερομένη μαρτυρία (1929 τυβίγγη σ. 300) ἐνισχύει τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἀποδεικνύει πράγματι ὅ1ι ἡ μονὴ αὐτὴ ἔκειτο περὶ τὴν χαρσίαν πύλην (Ἀδριανουπόλεως). «Hodie Ecclesia S. Iohannis (sita *portam Adrianopolitanam versus) est* Patriarcheirum». «Σήμερον πατριαρχεῖον εἶναι ἡ παρὰ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως κειμένη Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου». Αἱ γραμμαί αὐταὶ ἐγράφησαν κατὰ τὸ 1597, ἑπομένως τὸ σήμερον ἔχει γενικωτέραν σημασίαν καθὼς καὶ τὸ ἑλληνικὸν «νυνί» ἀναφερόμενον κατὰ τὸ 1593 διὰ τὸ εἰς Βλὰχ σεράγιον Πατριαρχεῖον ἔνθα, καὶ εἴδομεν, ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1586. Ὁ παρά τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως ναὸς τοῦ Diarium εἶναι ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ ὁποίου Ναθαναὴλ ὁ Κανόπιος γράφει τῇ 12 Ἰανουαρίου 1637 ὅτι ἔλιπεν τὸ ζῆν ὁ ἐν Ἐδίρνεκαπὴ ναὸς τοῦ Προδρόμου τοῦ βουλωμένου καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ναὸς τῶν παπιστῶν» (Σημειώσεις κλπ. ὡς ἄνω σ. 20.) Συνήθως ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸ 1597 πατριαρχεῖον ἐχρημάτισεν ὁ ἐν Ξιλοπόρτῃ ναοὺς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἡ ὁριστικὴ μεταφορὰ τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν σημερινήν του θέσιν ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1601 ἢ καὶ κατά τι πρότερον. Ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταφορᾶς τοῦ Πατριαρχείου ἀκμάσας Μυρέων Ματθαῖος θεωρῶν πάντας τοὺς μετὰ τὴν Παμμακάριστον Π/χικοὺς ναοὺς ὡς προσωρινοὺς ὁμιλεῖ περὶ κατ' εὐθεῖαν μεταφορᾶς τοῦ πατριαρχείου ἀπὸ τῆς Παμμακαρίστου εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Φαναρίου, «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας τῆς ἐξ Ἐπιβατῶν, Ματθαίῳ τῷ ταπεινῷ Μητροπολίτῃ Μυρέων συγγραφείς, παρὰ Iulian Stefanescn, viata sfintei Parasheva cea nouâ de Matei al Mirelor Bucuresti 1934 σ. 370. Κεραμέως Παπαδοπούλου, «Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας» τόμ. Α' σ. 453. «Λαβόντες δὲ τά τε ἱερὰ σκεύη (=ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου μετατραπέντα εἰς μασγίδιον) τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ ἱερὸν τῆς ὁσίας λείψανον, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι κατέθεντο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Μ. Γεωργίου τὸ εἰς Διπλοφάναρον λεγομένῳ, ἔνθα καὶ νῦν τὸ Πατριαρχεῖον ἡμῶν ἐστι τῶν Χριστιανῶν. οὗ ἡμεῖς αὐτόπται καὶ προσκυνηταὶ γεγόναμεν. . . »

(†) Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

18.— Ὁ Ἀπ. ἐπιμένει δικαίως ἀναπτύσσων καὶ αἰτιολογῶν τὸ ἐν αὐτῷ συμβαῖνον. Τὴν ἐνοίκησιν καὶ τὴν δεσποτείαν ἐν αὐτῷ τῆς ἁμαρτίας ἀποδεικνύει ἡ σαφὴς συναίσθησις καὶ γνῶσις τὴν ὁποίαν ἔχει ὅτι δὲν κατοικεῖ ἐν αὐτῷ, δὲν ἔχει δηλ. τὴν δεσπόζουσαν καὶ ἐπικρατοῦσαν θέσιν, τὸ ἀγαθόν. Διότι, λέγει, αἰσθάνεται οὗτος τὴν ἐξουσίαν νὰ θέλῃ τὸ καλόν, ἀλλὰ δὲν διαθέτει τὴν δύναμιν νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Τὸ κέντρον δὲ τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῶν καλῶν διαθέσεων καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ Ἀπ. εἶνε ἡ σάρξ, τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ εἶνε κακὸν καθ' ἑαυτὸ εἶνε ἀσθενέστερον, καὶ γίνεται εὐκολώτερον ὄργανον τῆς ἁμαρτίας· Οὕτως αἱ ταπεινότεραι καὶ παχυλώτεραι ὁρμαὶ ματαιώνουν τὰς ὑγιεστέρας τῆς ψυχῆς διαθέσετς, πνίγουν ἄλλαις λέξ. τὴν συνείδησιν.

19.— Αἰτιολογία καὶ διασάφησις τῆς προηγουμένης προτάσεως ***(τὸ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὑρίσκω)*** διότι, λέγει ὁ Ἀπ. τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον προαιροῦμαι δὲν ἐπιτελῶ, ἀλλὰ πράττω τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιθυμῶ. Ἄλλαις λέξ. ἐν τῇ πράξει ματαιοῦται πᾶσα ἐσωτερικὴ ἀγαθὴ προαίρεσις.

20.— Αἱ αὐταὶ παρατηρήσεις, ἐπαναληφθεῖσαι (στίχ. 15. 19), ἄγουν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα (πρβλ. 17). Βλέπων ὁ Ἀπ., ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τὸν πρὸ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς αὐτοῦ τὰ ἔργα του ἦσαν ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὰς ἐσωτερικάς, τὰς ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς, ἐπιθυμίας αὐτοῦ, συνάγει τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι τὰ ἔργα του δὲν ἦσαν κατ' οὐσίαν αὐτοῦ τούτου ἔργα, καίτοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐκτελούμενα, ἀλλὰ τῆς ἑδρευούσης ἐν αὐτῷ ἁμαρτωλοῦ ῥοπῆς, ἥτις ὑπερισχύει τῆς καλῆς αὐτοῦ αυνειδήσεως.

21.— Συμφώνως πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ 15 στίχου κ. ἑ. ψυχολογικὰς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου παρατηρήσεις ὁ Ἀπ. καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν αὐτῶ (μὴ ἀναγεννηθέντι ἀκόμη ἐν Χριστῷ) δεσπόζει (ἐδέσποζε δηλ.) μία ἀνωτέρα θέλησις, τὴν ὁποίαν—κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν ἐπιτακτικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως καὶ πρὸς τὸν Μ. Νόμον—χαρακτη-

ρίζει ὡς νόμον, ὡς δεσπόζουσαν ἀρχήν, ἥτις ἐκδηλοῦται οὕτω: ὁ ἴδιος θέλει νὰ κάμῃ τὸ καλόν, ἀλλὰ δύναται νὰ πράξῃ μόνον τὸ κακόν. Ἱκανοὶ καὶ νεώτεροι ἐξηγηταὶ ὑπὸ τὸν ***νόμον*** ἐννοοῦν τὸν Μ. Νόμον παρ᾽ ὅλην τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκφράσεως. Οὕτω κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ Θεοδ. γράφει "Καὶ ὁ νόμος μοι καλὸς εἶναι δοκεῖ. ἐπαινῶ γὰρ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ διαγορευόμενα, ὡς εὖ ἔχοντα, καὶ ὁμοίως αὐτῷ καὶ τὰ καλὰ φιλῶ, καὶ τἀναντία μισῶ. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται, τ. ἔ. ἡ ἁμαρτία διά τε τὸ θνητὸν ἔχειν τὸ σῶμα καὶ παθητὸν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ραθυμίαν τε καὶ ἀσθένειαν".

22.— 23.— Ὁ Ἀπ. ἀποδεικνύει καὶ διασαφηνίζει τὸ προηγούμενον. ***Κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον,*** εἰς τὸ βάθος δηλ. τῆς ψυχῆς του, ἐν τῇ συνειδήσει του, οὗτος ἀρέσει ὅ,τι καὶ ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ (ὁ Μ. Ν.), τὸ καλὸν δηλ., ἀλλ᾽ αἰσθάνεται (διακρίνει ἐσωτερικῶς) μίαν ἄλλην ἀρχὴν μίαν ἄλλην δύναμιν, ἥτις, ὡς κάποιος ἐπιτακτικὸς νόμος ἑδρεύουσα καὶ ἐκδηλουμένη κυρίως εἰς τὸ σῶμα, (εἰς τὰ μέλη), καταπολεμεῖ τὸν νόμον τοῦ νοὸς τοῦ Ἀπ., τὴν ἀρχὴν δηλ. καὶ τὴν ροπήν, ἥτις ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ νοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς συνειδήσεως δηλ. Ὁ πρῶτος νόμος, ἡ πρώτη δύναμις (ἡ τῆς ἁμαρτίας) ὑπερισχύει καὶ καθιστᾷ αἰχμάλωτον τὸν Ἀπ. ἄλλαις λέξ. τὸν πειθαναγκάζει νὰ ὑποταγῇ εἰς αὐτήν. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπ. διακρίνει ἐν ἑαυτῷ δύο τάσεις, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τῶν ὁποίων ἡ μία ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς συνειδήσεως, ἡ ἄλλη ἐκδηλοῦται κυρίως διὰ τῶν σωματικῶν καὶ σαρκικῶν ὁρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ τρόπον τινὰ ἑδρεύει ἐν τῷ σώματι. Ἡ τελευταία αὕτη εἶνε καὶ ἡ κλίνουσα τὴν πλάστιγγα, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελοῦνται ὅλαι αἱ πράξεις. Κατὰ τὰ συμφραζόμενα τοῦ Ἀπ. φαίνονται τρεῖς νόμοι (δυνάμεις) ἐν αὐτῷ ὁ εἷς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει ***ἕτερον***, ὁ δεύτερος ***ὁ τοῦ νοός***, καὶ τρίτος ***ὁ τῆς ἁμαρτίας*** ἀλλ᾽ ὁ α´ καὶ γ´ εἶνε κατ᾽ οὐσίαν ὁ αὐτός. ***Νόμος τοῦ νοὸς*** λέγεται ἡ συνείδησις ὡς ἔχουσα τὴν λογικὴν δύναμιν νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Αὕτη συνιστᾷ συγχρόνως τὸν πρῶτον.

24.— Ἡ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ μὴ ἀναγεννηθέντος διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ καὶ μὴ πεπωρωμένου ὥστε νὰ μὴ ἀκούῃ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, **περιγραφεῖσα** ἀνωτέρω πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπερισχύει τὸ κακόν, αἱ τῆς σαρκὸς ὁρμαὶ καὶ ἐπιθυμίαι, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὸν δοῦλον αὐτῶν καὶ αἰχμάλωτον, γεννᾷ ἐν τῇ ψυχῇ βαθὺ ἄλγος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκφράζουν αἱ λέξεις τοῦ Ἀπ. ***ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος.*** Ἐν τοιαύτῃ ψυχικῇ καταστάσει εὑρισκόμενος ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐν ἀληθεῖ ἀπογνώσει αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναφωνήσῃ ἐπίσης: ***τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου***, τίς δηλ. θὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ σώματος, τῆς κυρίας ἕδρας, ὡς ἐλέχθη καὶ τοῦ

ὀργάνου τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν, τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ὡς τοιοῦτον, ὡς ὁ κυριώτερος φορεὺς τῆς ἁμαρτίας φέρει ἀσφαλῶς εἰς τὸν θάνατον, τὸν φυσικὸν καὶ τὸν ἠθικόν, τὸν πρόσκαιρον καὶ τὸν αἰώνιον, τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον βλέπει τρόπον τινὰ παρόντα ὁ Ἀπ. ***(τοῦ θαν. τούτου).*** Ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ σώματος καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καθ' ὅσον γίνεται τοῦτο ὄργανον τῆς ἁμαρτίας πρόκειται ἄρα περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἀσκεῖ ἀπόλυτον δεσποτείαν ἐπὶ τὸν μὴ ἀναγεννηθέντα ἄνθρωπον.

25.— Ἀπὸ τῆς ἀφορήτου καταστάσεως, καθ' ἥν ὅτι ἐνδομύχως (τὸ καλὸν δηλ.) ἐπιθυμεῖ ὁ ἄνθρωπος δὲν κατορθοῖ νὰ διεξαγάγῃ ἐν τῇ πράξει, πράττει δὲ τὸ ἀντίθετον (τὸ κακόν), ἀπὸ τῆς ἀπολύτου ἄλλαις λέξ. δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας, ἀπήλλαξε τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰη. Χριστοῦ, ἀνακαινίζοντος αὐτοὺς καὶ ἐνισχύοντος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ εὐχαριστία, ἥν ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἀπ. δι' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἰη. Χριστοῦ. Μεθ' ὅ ἀνακεφαλαιῶν οὗτος τὴν ἀπὸ τοῦ στίχ. 14 κ. ἑ. περιγραφὴν καὶ ἀντιπαραθέτων τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ καθαρῶς φυσικοῦ τοῦ μὴ ἀναγεννηθέντος ἐν Χριστῷ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τοῦ ἀναγεννηθέντος συμπεραίνει λέγων: ***Ἄρα οὖν ἐγώ*** (ὁ μὴ ἀναγεννηθεὶς δηλ.) ***τῷ μὲν νοΐ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ αμαρτίας.*** Τὴν σημ. τῆς φράσεως ταύτης εὐκόλως ἐννοεῖ τις ἐκ τῶν προηγουμένων. «Ἐπίκουρον (=βοηθὸν) τὴν τοῦ Παναγ. Πνεύματος χάριν ἔχοντες (οἱ Χριστιανοὶ) περιγενέσθαι (=νὰ ὑπερισχύσωμεν) τῶν παθημάτων (=τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιθυμιῶν) δυνάμεθα». Θεοδ.

Κεφ. Η΄ 1. κ. ἑ. Εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν (Ζ΄ 25) ὁ Ἀπ. διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀφορήτου δουλείας τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου ἀπαλλαγὴν διὰ τοῦ Ἰη. Χριστοῦ προβαίνει εἰς τὴν ἐπεξήγησιν καὶ διασάφησιν τῆς ἐν λόγῳ ἀπαλλαγῆς, τῆς ὁποίας τὸ σπουδαιότατον ἀποτέλεσμα εἶνε, ὅτι οἱ εἰσερχόμενοι εἰς ἐσωτερικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ***(οἱ ἐν Χριστῷ)*** διὰ τῆς πίστεως δὲν ὑπόκεινται πλέον εἰς οὐδεμίαν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ***(οὐδὲν κατάκριμα)*** ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἐξήγησιν τῶν λέξ. ***μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα*** βλπ. κατωτέρω, στίχ. 4.

2.— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστιανὸς δὲν ὑπόκειται εἰς καταδίκην ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι, ὅτι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ τῷ Ἰησοῦ, ἄλλαις λέξ. ἡ χάρις τοῦ ζῶντος καὶ ζωοποιοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἡ ὁποία διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐγκατεστάθη ὡς δεσπόζων νόμος ἐν τῇ ψυχῇ του, τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοῦ πρότερον ἐν αὐτῷ δεσπόζοντος (Ζ΄ 23) νόμου τῆς ἁμαρτίας.

Ὑπὸ τὸ μὲ νοεῖται βεβαίως ὁ Ἀπ. ὅστις ὅμως ἀντιπροσωπεύει καὶ πάντα Χριστιανόν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἁμαρτωλὸν ροπήν, ἥτις ὑπερισχύει ἐν τῷ μὴ ἀναγεννηθέντι διὰ τῆς πίστεως ἀνθρώπῳ καὶ τὸν φέρει εἰς τὸν θάνατον, τὸν ἠθικὸν θάνατον ἐν τῷ παρόντι καὶ τὴν αἰώνιον καταδίκην ἐν τῷ μέλλοντι, τὸ Ἅγ. Πνεῦμα τὸ ὑπερισχῦον ἐν τῷ Χριστιανῷ (ἂν οὗτος δὲν ματαιώνῃ βέβαια τὴν ἐνέργειάν του, ὡς θὰ λεχθῇ κατωτέρω) ὀνομάζεται Πνεῦμα τῆς ζωῆς, ὡς ἐγκλεῖον ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ζωὴν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ζωογονοῦν ἠθικῶς καὶ τὸν λαμβάνοντα αὐτό.

3.— Ἐπεξήγησις καὶ διασάφησις τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον κατηργήθη ἡ ἀπόλυτος δεσποτεία τῆς ἁμαρτίας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ Μ. Νόμος, παρ' ὅλην τὴν καλήν του θέλησιν, διότι καθίστατο ἀδύνατος ἕνεκα τῆς σαρκός, τὴν ὁποίαν κυρίως μετεχειρίζετο ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἁμαρτωλὸς κλίσις ὡς ὄργανον κατ' αὐτοῦ, ὅπως ματαιώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτέλεσιν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὁ Μ. Ν. νὰ καταβάλῃ δηλ. τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς στείλας τὸν ἴδιον Αὐτοῦ Υἱόν, τὸν φυσικὸν δηλ. τὸν ὁμοούσιον Υἱόν Του, ἐμφανισθέντα εἰς τὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπον τέλειον, φέροντα τὴν ἁμαρτωλὸν ἀνθρωπίνην φύσιν, οὐχὶ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν αὐτήν, ἀλλὰ ὁμοίωμα αὐτῆς, διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἀπηλλαγμένη τῆς ἁμαρτίας. Ὁ σκοπὸς τῆς τοιαύτης εἰς τὸν κόσμον ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ ἦτο, προσθέτει ὁ Ἀπ. ἡ ἁμαρτία (περὶ ἁμαρτίας) καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπέτυχε. Ὁ Χριστὸς ***κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί.*** Ἀκριβῶς αὐτὴν ταύτην τὴν σάρκα, τὴν ἕδραν καὶ τὸ ὄργανον τῆς ἁμαρτίας, μετεχειρίσθη ὁ Χριστός, ὅπως καταργήσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς. Διὰ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ὁ Χριστὸς δὲν ἐξιλέωσε μόνον τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κατέθραυσε συγχρόνως καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἐν τῷ ἀναγεννωμένῳ διὰ τῆς πίστεως ἀνθρώπῳ εἶναι πλέον ἀσθενής, καταπολεμουμένη ἀποτελεσματικῶς ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ Ἁγ. Πνεύματος. ***Τὸ ἀδύνατον νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός.*** Ἡ πρότασις μένει ἀτελής, καὶ ἡ σύνταξις εἶνε ἀνώμαλος. Τὸ ***ἐνῷ*** (=ἐν τούτῳ ὅτι) καταντᾷ ταὐτὸν πρὸς τό: διότι.

Εἰς τὸ ἐν ***ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας*** ὁ Θεοδ. παρατηρεῖ. "Φύσιν μὲν γὰρ ἀνθρωπείαν ἔλαβεν (ὁ Χριστός), ἁμαρτίαν δὲ ἀνθρωπείαν οὐκ ἔλαβε... τὴν αὐτὴν ἔχων φύσιν ἡμῖν (=μὲ ἡμᾶς), τὴν αὐτὴν οὐκ ἔσχε γνώμην (ἁμαρτωλὰς κλίσεις δηλ.) Τὸ ***κατέκρινε*** (=κατεδίκασεν) ἀποβλέπει κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου εἰς τὴν κατάργησιν τῆς δυνάμεως τῆς ἁμαρτίας.

4.— Σκοπὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ κατακρίσεως τῆς ἁμαρτίας, τῆς καταργήσεως δηλ. τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας αὐτῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ σκοπὸς οὗτος εἶνε, ὅπως δυνηθῇ οὗτος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δύναται νὰ ἐκπληρώνῃ λέγει ὁ Ἀπ. ὁ Χριστιανός, διότι οὗτος περιπατεῖ, ζῇ δηλ. καὶ ἐνεργεῖ, οὐχὶ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν ἁμαρτωλῶν κλίσεων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αἵτινες ὑπερίσχυον προτήτερα εἰς αὐτόν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, τὸ ὁποῖον τὸν ὁδηγεῖ καὶ τὸν ἐνισχύει. ***Δικαίωμα τοῦ νόμου***=ὅ,τι κρίνει δίκαιον, ὅ,τι ἀπαιτεῖ καὶ προστάσσει ὁ Νόμος. ***Δικαίωμα*** δὲ ἀντὶ δικαιώματα, περιληπτικῶς. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ λόγος περὶ τῶν ἠθικῶν κυρίως διατάξεων τοῦ Μ. Ν. ***Ἐν ὑμῖν***. Κατ' οὐσίαν—ὑφ' ὑμῶν (τῶν Χριστιανῶν). Ἀλλὰ διὰ τοῦ ***ἐν ὑμῖν*** ἐκφράζεται συγχρόνως ἡ ἔννοια, ὅτι ἡ πλήρωσις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ κατορθοῦται ὄχι τόσον ὑπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ, ὅσον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνεργούσης θείας χάριτος. ***Τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.*** Χαρακτηρίζων οὕτω τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Ἀπ. δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοὺς κατ' ὄνομα μόνον τοιούτους, ἀλλὰ τοὺς πραγματικοὺς τοιούτους, ὁποῖοι ἀπό γε τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶνε, καὶ ὀφείλουν ἄρα καὶ διὰ τῶν ἰδίων προσπαθειῶν νὰ εἶνε, ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

5.— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ Χριστιανοί, ζῶντες ὄχι κατὰ σάρκα (χάρις εἰς τὴν κατάκρισιν τῆς ἁμαρτίας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ), ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα, δύνανται νὰ ἐπιτελέσουν τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶναι (ἑπομένως καὶ ζῶσι) κατὰ σάρκα εἶνε ἀφειμένοι εἰς μόνην τὴν ἁμαρτωλὸν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐμπνέονται ἀπὸ τὰ φρονήματα καὶ τὰς διαθέσεις τῆς σαρκός, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀντίθετοι πρὸς τὰς θείας ἐντολάς. Τἀνάπαλιν δὲ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὁδηγοῦνται καὶ ἐνισχύονται ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὁποῖοι εἶνε κατὰ τὰ ῥηθέντα οἱ Χριστιανοί. "Ὁ τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος ἑπόμενος, τὰ ταύτῃ (—τὰ εἰς αὐτὴν) ἀρέσκοντα καὶ φρονεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ δὲ τῇ σαρκὶ δουλεύων, τουτέστι τοῖς τοῦ σώματος πάθεσι τὴν ἐλευθερίαν (ὅπως πράξῃ τὸ καλόν, ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ) ἀφήρηται Θεοδ.

(Συνεχίζεται)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης.

Ἀναχωρήσασα τῇ 1ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκ Φαναρίου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης διέμεινεν ἐφησυχάζουσα καθ' ὅλον τὸν μῆνα ἐν τοῖς ἰδιαιτέροις Πατριαρχικοῖς Διαμερίσμασιν ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Ἱερᾷ Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπανῆλθε δὲ τῇ 30ῇ τοῦ μηνὸς εἰς Φανάριον, προκειμένου ἵνα προστῇ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἱερᾶς τελετῆς τῆς Ἰνδίκτου.

Πατριαρχικὸς Ναός.

Τῇ 23ῃ τοῦ μηνός, ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ἄγοντος τὴν ἐπέτειον μνήμην τῆς ἐν αὐτῷ ἀποκειμένης ἱερᾶς Εἰκόνος Παναγίας τῆς Φανερωμένης, ἀφ' ἑσπέρας ἐτελέσθη ὁ Ἑσπερινὸς καὶ αὐθημερὸν ἡ θεία Λειτουργία, προέστη δὲ ταύτης ὁ σεβ. Μητροπολίτης Σάρδεων καὶ Πισιδίας κ. Γερμανός, κηρύξας καὶ τὸν θεῖον λόγον, χοροστατήσας δὲ καὶ ὁμιλήσας ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ καὶ τῇ ἐπαύριον Κυριακῇ, 24ῃ τοῦ μηνός.

— Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐλειτούργησεν ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος. Κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν προσελθὼν ἐκκλησιάσθη ἐν τῷ Π. Ναῷ ὁ ἐξοχώτατος Πρεσβευτὴς τῆς Ρουμανίας ἐν Ἀγκύρᾳ κ. Ἀλέξανδρος Τελεμάκ.

Θάνατος διακόνου.

Ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἀσθενῶν, ἀπεβίωσε τῇ 28ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς Αὐγούστου, ὁ διάκονος Ταταούλων Δημήτριος Προύσαλης. Ἡ κηδεία τοῦ ἀποβιώσαντος διακόνου ἐγένετο τῇ 29ῃ τοῦ μηνὸς ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ἁγίου Δημητρίου Ταταούλων, προεξάρχοντος τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Προύσης κ. Πολυκάρπου. Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος παρέστη ὁ ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν Ἐφημερίων πανοσ. ἀρχιμ. κ. Γεράσιμος. Τὴν κηδείαν ἐτέλεσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἡ Κοινότης Ταταούλων, παρ' ᾗ ὁ ἐκλιπὼν διάκονος ὑπηρέτει ἀπὸ δεκαεπταετίας. Ὁ ἀείμνηστος ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν ἔτει 1907 καὶ διηκόνησεν ἐν διαφόροις ἐνορίαις τῶν ἐπαρχιῶν Δέρκων, Χαλκηδόνος καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἑορταί.

— Ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἀντιοχείας κ. Ἀλέξανδρον ἐπὶ τῇ ὀνοματικῇ Αὐτοῦ ἑορτῇ (30 τοῦ μ.)

— Καταλλήλως διεβιβάσθησαν αἱ συγχαρητήριοι εὐχαὶ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τῷ ἑορτάσαντι ὁμοίως ἐξοχωτάτῳ ἐν Ἀγκύρᾳ Πρεσβευτῇ τῆς Ρουμανίας κ. Ἀλεξάνδρῳ Τελεμάκ.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος ἐφησυχασάσης κατὰ τὸν παρόντα μῆνα εἰς τὰ ἰδιαίτερα Αὐτῆς διαμερίσματα ἐν Χάλκῃ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος συνῆλθεν εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρ αν τοῦ Α΄ τῇ τάξει σεβασμ. Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Μαξίμου.

Κατὰ τὰς συνεδρίας αὐτῆς ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξήτασε διάφορα ζητήματα γενικωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος ἐξ ἀφορμῆς ληφθέντων γραμμάτων καὶ ἐκθέσεων τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Ρουμανίας κ. Μύρωνος, τοῦ προϊσταμένου τῆς ἐν Βουδαπέστῃ Ὀρθοδόξου Κοινότητος ἀρχιμ. Ἱλαρίωνος Βασδέκα καὶ ἄλλων.

Ὡσαύτως ἐλήφθησαν ἀποφάσεις ἐπὶ ὑποθέσεων κανονικῆς φύσεως περὶ ὧν ἔγραψε ζητῶν ὁδηγίας τῆς Ἐκκλησίας ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος Κώου καὶ Καλύμνου Ἀρχιμ. Φιλήμων.